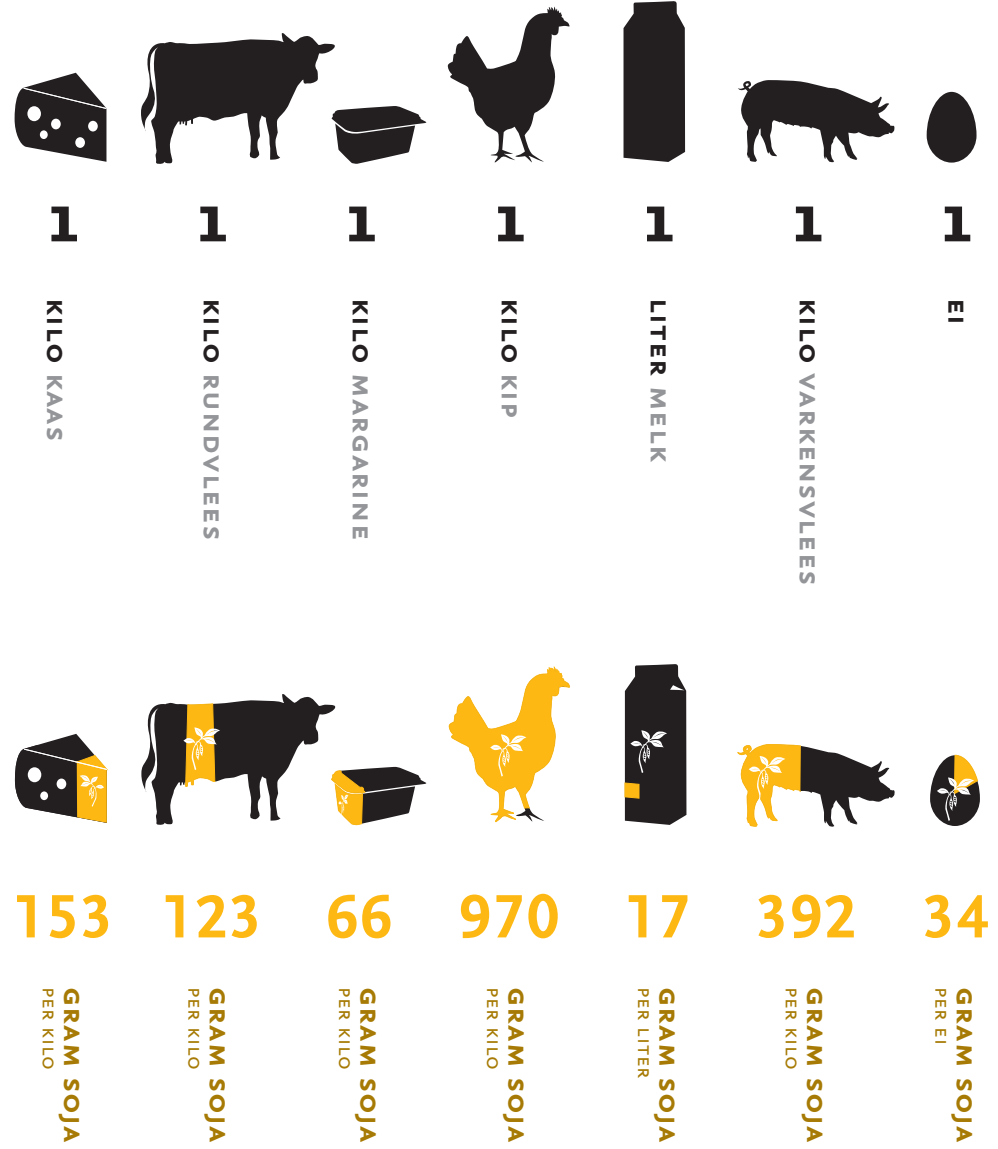

SOJA BAROMETER 2012

SOJA DIE JE NIET ZIET

INTRODUCTIE

De sojaboon is populair: producten als sojayoghurt zijn in diverse smaken te koop. Soja zit daarnaast verborgen in allerlei producten, dus we eten het zonder het te weten. **Sojameel** is een belangrijk ingrediënt van veevoer en wordt gebruikt voor het vlees, de zuivel en de eieren die wij consumeren. **Sojaolie** zit in andere levensmiddelen, in cosmetica, wasmiddelen en bijvoorbeeld biodiesel.

De productie van soja zorgt voor inkomsten, maar heeft grote maatschappelijke, ecologische en economische gevolgen in de landen waar de soja geteeld wordt. Om die problemen op de kaart te zetten en naar oplossingen te zoeken, richtten Nederlandse maatschappelijke organisaties in 2004 de Nederlandse sojacoalitie op. De coalitie zoekt samen met wetenschappers, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de soja producerende, verwerkende en consumerende landen naar manieren om de sojateelt rechtvaardiger en meer verantwoord te maken.

In 2008 lanceerde de Nederlandse sojacoalitie een strategie waarin de drie V's van **Vervanging**, **Vermindering** en **Verduurzaming**, de sleutels zijn tot verandering. **Vervanging** gaat over mogelijke alternatieven voor soja in veevoer. **Vermindering** staat voor het verminderen van (vlees)consumptie. Bij de laatste V, die van **Verduurzaming** wordt gekeken naar hoe de meest nadelige gevolgen van sojaproductie voor mens en milieu beperkt kunnen worden. Deze publicatie gaat vooral over vervanging en verduurzaming.

Om toe te werken naar verduurzaming, zijn steeds meer partijen in Nederland het erover eens dat de soja die wij verwerken en gebruiken op zijn minst verantwoord zou moeten zijn. Maar wanneer is de productie van soja eigenlijk verantwoord? En hoeveel verantwoorde soja wordt er in Nederland verwerkt en gebruikt? Om deze en andere vragen te beantwoorden, geeft de sojacoalitie de Sojabarometer uit. De eerste kwam uit in 2009. De Sojabarometer 2012 is de tweede in de reeks. De details van het onderzoek staan in een achtergrondrapport, dat u kunt opvragen bij het secretariaat van de sojacoalitie.

NEGATIEVE GEVOLGEN VAN DE GROEI VAN SOJAPRODUCTIE

ONTBOSSING

Om land vrij te maken voor sojateelt worden gebieden met bossen en andere vegetatie gekapt. Naast het verlies van biodiversiteit en schoon water, leidt dit ook tot het vrijkomen van broeikasgassen, met negatieve effecten op het klimaat.

VOEDSELZEKERHEID

Sojaproductie brengt de lokale voedselvoorziening in gevaar: land dat eerst werd gebruikt voor de teelt van maïs, rijst, haver en bonen wordt nu gebruikt voor de verbouw van soja, die grotendeels wordt geëxporteerd.

BESTRIJDINGSMIDDELEN & KUNSTMEST

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest brengt gezondheidsrisico's met zich mee. Verder heeft het een negatieve invloed op de biodiversiteit doordat het grond- en oppervlaktewater wordt vervuild.

GRONDDEGRADATIE

Door het verdwijnen van de vegetatie verdroogt de bodem en hebben wind en water vrij spel, wat erosie veroorzaakt. De bodem wordt minder vruchtbaar en ter compensatie moeten kunstmatige meststoffen worden ingezet.

MODERNE SLAVERIJ

In sommige gevallen komt dwangarbeid voor in de sojateelt, waarbij arbeiders moeten werken om hun 'voorschotten' terug te kunnen betalen. Het is bovendien seizoenswerk, dus slechts tijdelijk en soms zijn de arbeidsomstandigheden slecht.

SCHAALVERGROTING

Kleine boeren en lokale gemeenschappen worden van hun land verdreven om plaats te maken voor grootschalige sojateelt. De meeste soja wordt verbouwd op zeer grote schaal (monocultuur).

LANDCONFLICTEN

Grote boeren en bedrijven proberen land in bezit te krijgen door op illegale wijze bossen te kappen of land af te nemen van de lokale bevolking. Voor pachters of kleine gemeenschappen zonder eigendomspapieren is het heel moeilijk om voor hun rechten op te komen.

GENETISCHE MODIFICATIE

85% van de soja in Zuid-Amerika is door genetische modificatie (GM) resistent gemaakt tegen het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat, ook wel Roundup Ready soja genoemd. Het gebruik van genetisch gemodificeerde soja leidt tot verhitte discussies tussen voor- en tegenstanders.

BIODIESEL

Sojaolie wordt steeds vaker gebruikt voor het maken van biodiesel. Voor sojateelt, of voor de landbouw of vee-teelt die door soja wordt verdriven, wordt vaak nieuwe grond ontgonnen en bos gekapt. Dat leidt tot extra broeikasgassen waardoor deze biodiesel een negatief klimaat-effect kan opleveren.

SOJA IS OVERAL

Soja is een eenjarig gewas dat een eetbare boon met een hoog eiwit- en vetgehalte oplevert. Soja wordt geteeld in gematigde, subtropische en tropische klimaten in de Verenigde Staten, Zuid-Amerika (vooral Zuid-Centraal Brazilië, Argentinië en Paraguay), Azië (vooral Centraal India en Noordoost China) en, op minder grote schaal, ook in Europa (Italië, Servië en Roemenië).

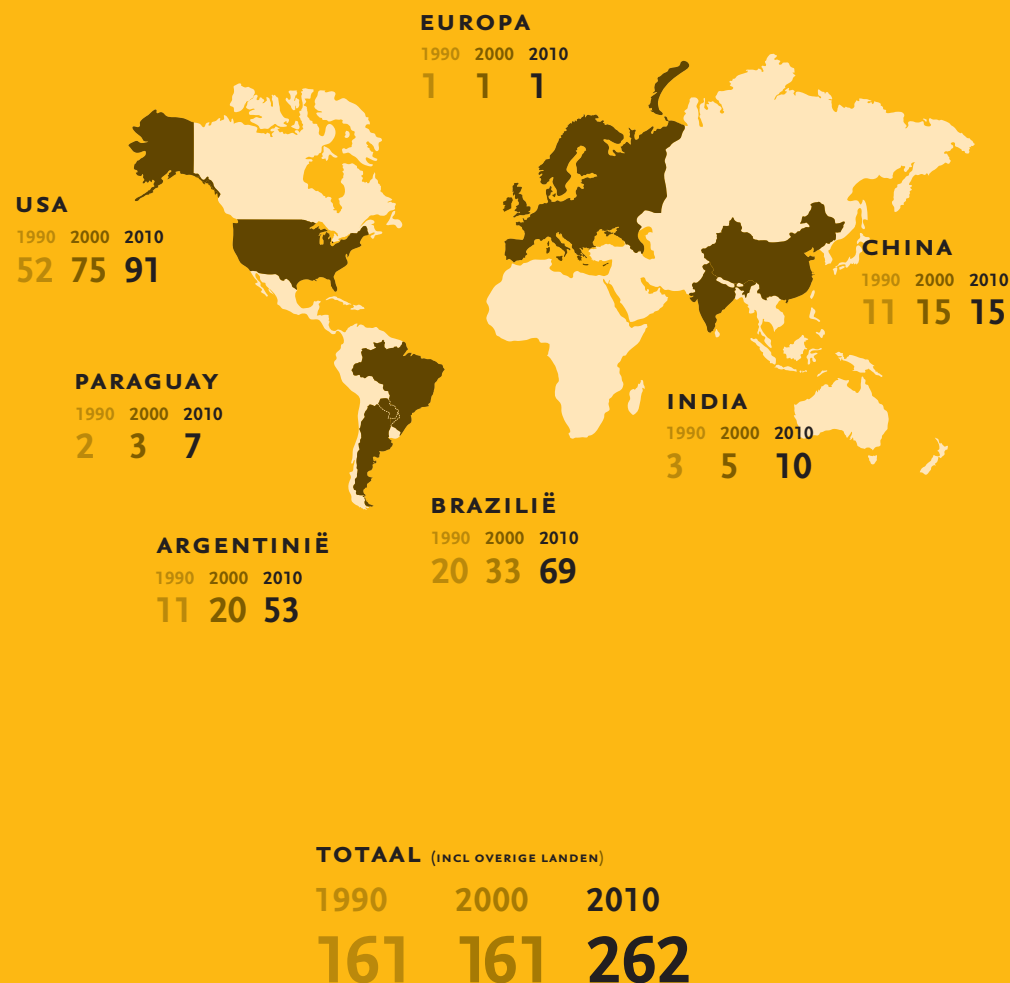
De meest herkenbare sojaproducten zijn voedingsproducten zoals sojamelk, ketjap, tofoe en andere vleesvervangers. Toch wordt maar 6% van de totale wereldproductie van sojabonen voor dat soort voedingsmiddelen gebruikt, vooral in Azië. Van het grootste deel van de oogst wordt namelijk sojameel en sojaolie gemaakt, door de bonen te 'crushen' ofwel uit te persen.

Het sojameel wordt voornamelijk gebruikt als ingrediënt van veevoer, omdat het zeer voedzaam is. De sterke stijging van de wereldwijde vraag naar soja komt vooral doordat de consumptie van vlees, zuivel en eieren al decennialang stijgt en de mondiale veestapel dus steeds groter wordt. Sojameel wordt verder gebruikt voor noodles, babyvoeding, meel en ontbijtgranen. Lecithine, een ander waardevol product dat vrijkomt bij het 'crushen', wordt in de voedingsmiddelenindustrie gebruikt als emulgator om bijvoorbeeld chocolade zacht te houden.

De sojaolie die uit de sojabonen wordt geperst, komt terecht in levensmiddelen zoals bakolie, margarine, sauzen en soepen, maar ook in kant-en-klaarmaaltijden, graanproducten, zoutjes, koekjes, snoep en ijs. Sojaolie wordt ook gebruikt in cosmetische producten, wasmiddelen en industriële producten. Hoewel de meeste sojaolie nog steeds in voeding terecht komt, wordt soja ook in toenemende mate verwerkt in biodiesel.

MONDIALE SOJATEELT 1990 2000 2010

IN 1.000.000 TON SOJABONEN

SOJAHANDEL WERELDWIJD

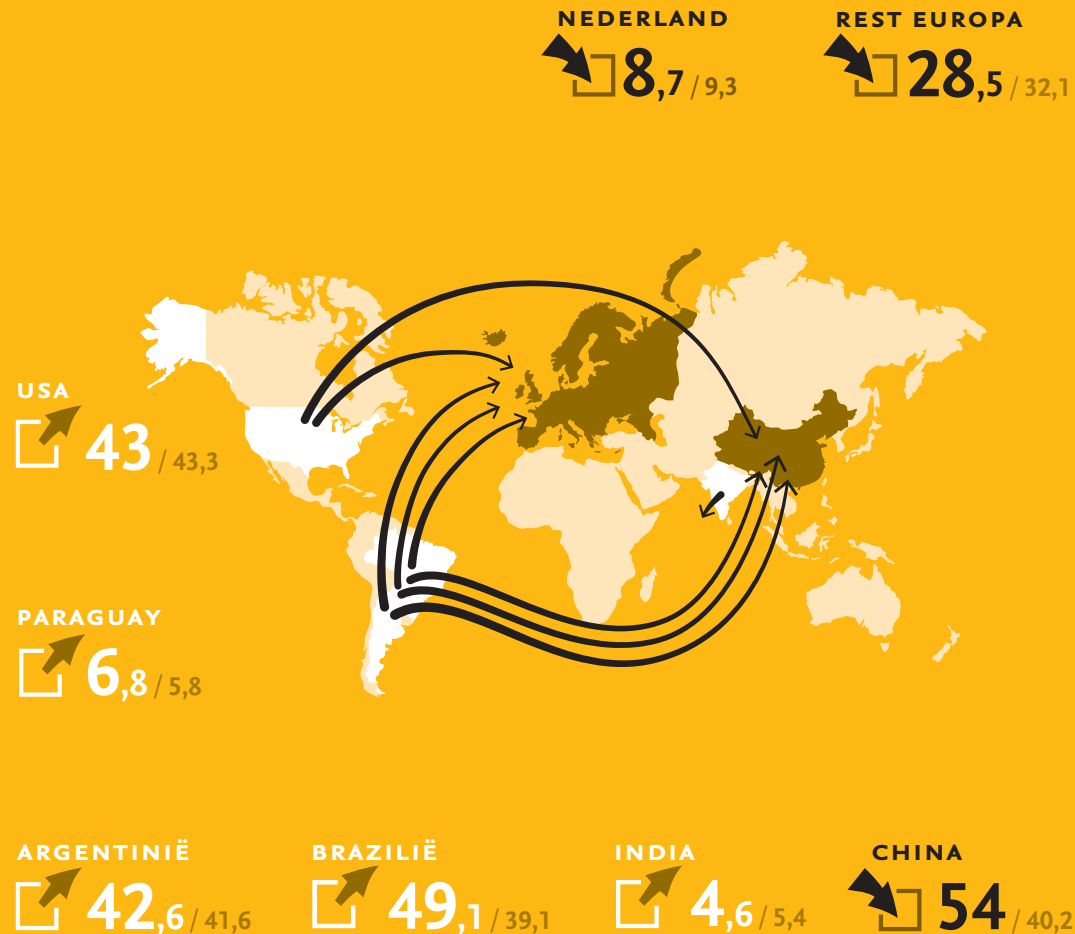
De sojaketen begint met de teelt van de sojaboon op miljoenen kleinschalige boerenbedrijven in China, India en in Zuid-Amerika, op akkers van één of een paar hectare groot maar ook op veel grotere schaal. Vooral in Zuid-Amerika wordt soja geteeld op enorme boerenbedrijven van soms meer dan 1000 km². Dat is ongeveer zo groot als de provincie Utrecht. In de afgelopen twintig jaar is de wereldwijde sojateelt met 60% toegenomen.

De soja wordt geoogst, opgekocht en verwerkt en in de vorm van bonen, meel of olie verder verhandeld. Er zijn vier multinationale ondernemingen die de wereldhandel in en verwerking van sojabonen domineren: Archer Daniel Midlands (ADM), Bunge, Cargill en Louis Dreyfus. Deze grote handelaren verkopen hun (verwerkte) soja doorgaans aan de veevoerindustrie, de voedingsmiddelen- en de cosmetica-industrie. Deze industrieën worden op hun beurt gedomineerd door multinationale ondernemingen als Unilever, Danone, Procter & Gamble, Kraft en Nestlé. Zij verwerken het sojameel en de sojaolie zowel direct als indirect in hun producten. In veel eindproducten als koekjes, snacks, kant-en-klaar maaltijden wordt namelijk sojaolie gebruikt, of vlees, eieren en zuivel afkomstig van vee en pluimvee dat is gevoerd met soja.

Wereldwijd zijn China en de Europese Unie de belangrijkste importeurs van soja. China importeerde in 2011 meer dan de helft van de totale mondiale import van sojabonen. De bevolkingsgroei, maar ook de economische groei en daarmee samenhangend de stijgende vleesconsumptie, zorgen voor een stijgende vraag naar soja.

SOJA EXPORT & IMPORT WERELDWIJD 2011 / 2008

IN 1.000.000 TON SOJABONEN, -MEEL EN -OLIE

NEDERLANDSE IMPORT EN EXPORT VAN SOJA

Binnen de Europese Unie (EU) is Nederland koploper als het gaat om soja-import: ongeveer een kwart van alle soja die door de EU wordt geïmporteerd, komt via de Amsterdamse en Rotterdamse havens naar Nederland. Nederland is dus een belangrijke schakel in de Europese sojaketen. Nederland importeert het grootste deel van haar soja uit Zuid-Amerika. Daar worden nog steeds gebieden ontbost om plaats te maken voor sojaplantages en gaat de uitbreiding en productie gepaard met sociale- en landconflicten. De uitbreiding vindt veelal plaats in kwetsbare gebieden.

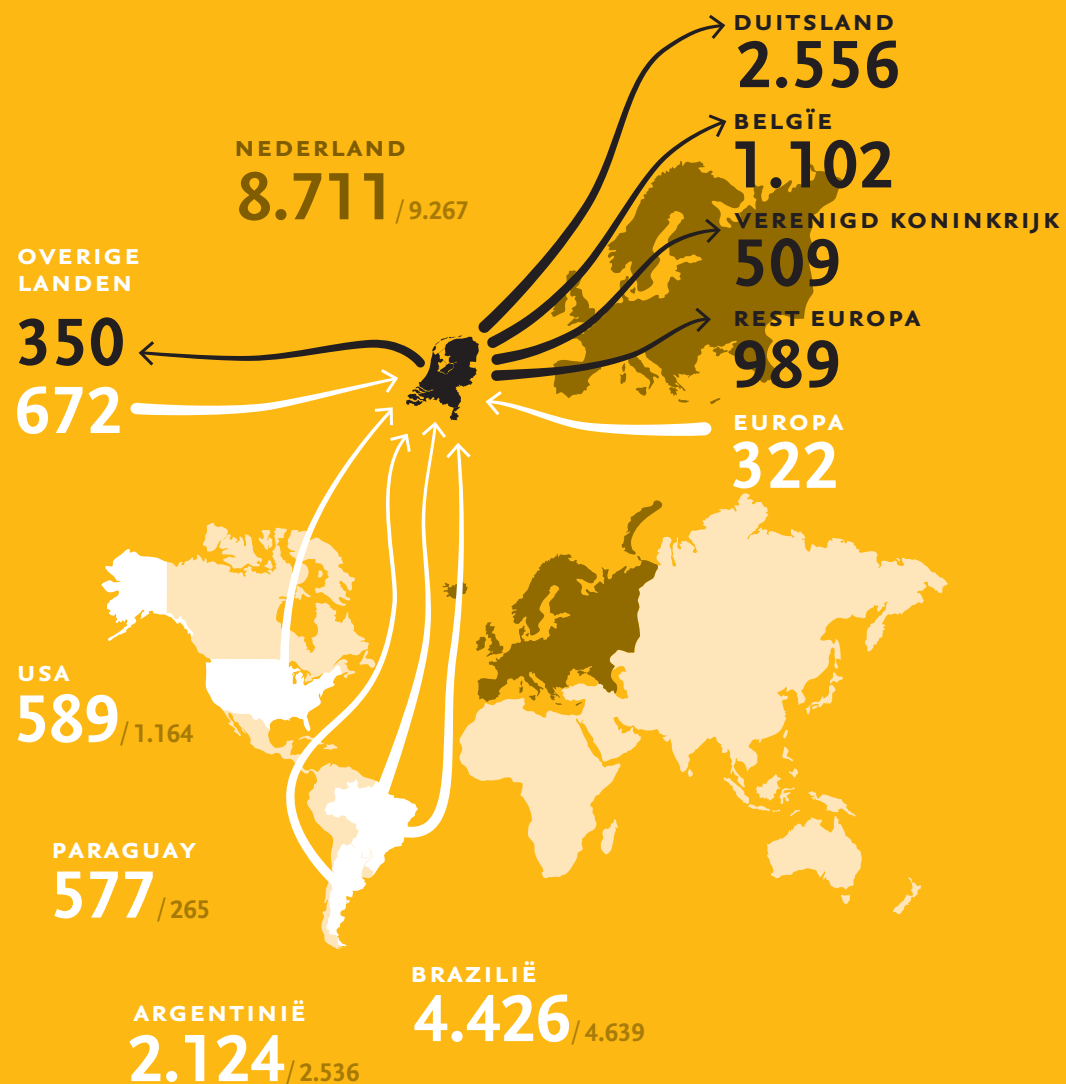
Voor het telen van alleen al de soja die jaarlijks door Nederland wordt geïmporteerd, is een oppervlak nodig bijna ter grootte van ons land. Een deel van de geïmporteerde soja wordt direct doorgevoerd en een deel wordt eerst in Nederland bewerkt (gecrusht) en daarna geëxporteerd of verwerkt in Nederlands veevoer, voedsel- en andere producten.

Van de 8,7 miljoen ton soja die in de vorm van bonen, meel of olie in 2011 ons land binnenkwam, werd ruim 7,4 miljoen ton door Nederland geëxporteerd, vooral naar andere landen in Europa. De export vindt direct plaats, of indirect na bewerking tot sojameel en in de vorm van rundvee, varkens, varkensvlees, kippen, kippenvlees, eieren en zuivel.

Aan de sojadoorvoer door Nederland en aan de verwerking tot veeteelt- en voedingsproducten, verdienen Nederlandse havens, bedrijven, supermarkten en Nederlandse dochterbedrijven van multinationals geld. Zij zijn medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de sojateelt in de landen van herkomst en kunnen eisen stellen aan de manier waarop dit gebeurt.

NEDERLANDSE IMPORT EN EXPORT 2011 / 2008

IN 1.000 TON SOJABONEN, -MEEL EN -OLIE

SOJABEWERKING

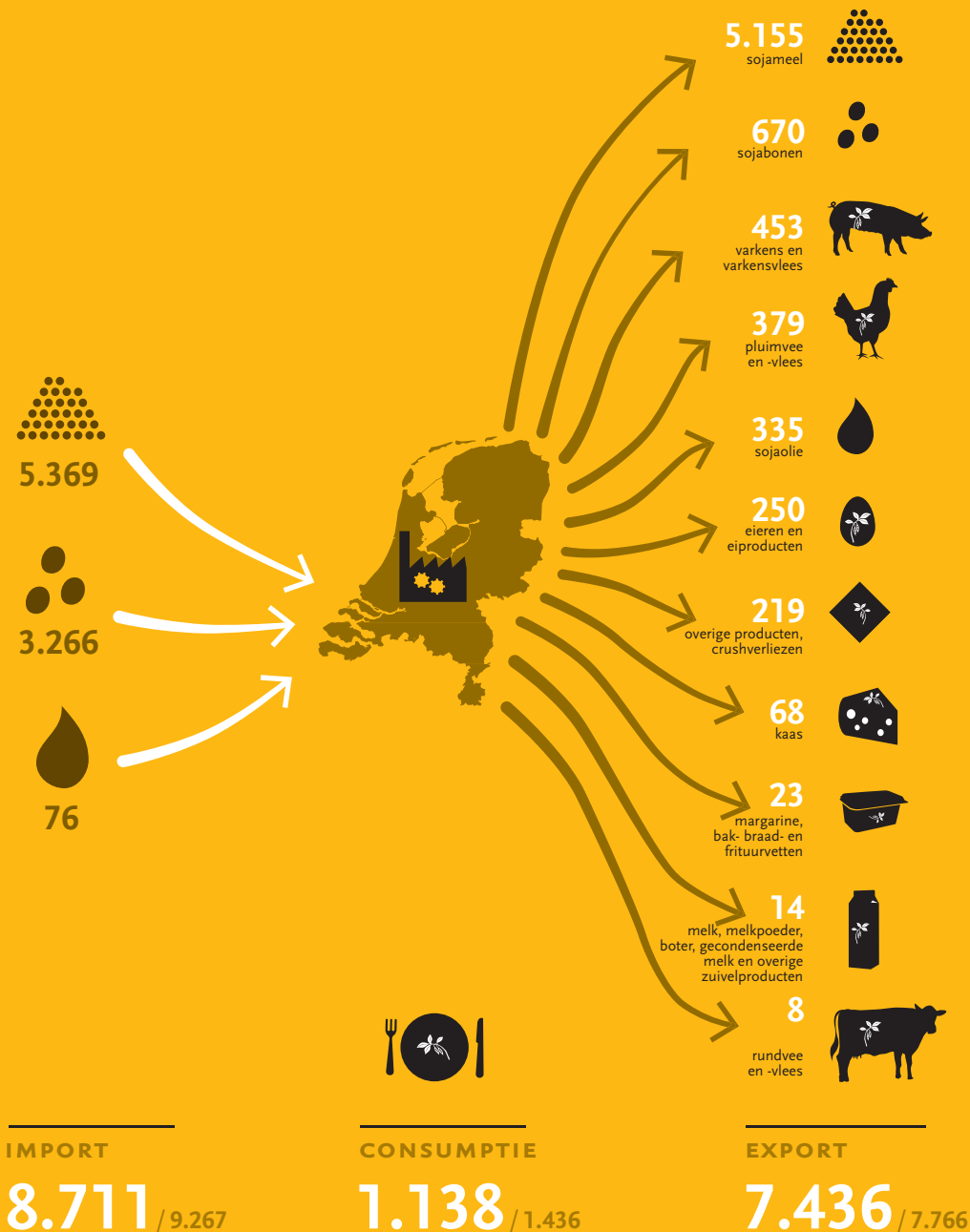
In Nederland staan twee sojaverwerkingsfabrieken (*crushing plants*), die eigendom zijn van twee van de grootste sojahandelaren in de wereld: ADM in Rotterdam en Cargill in Amsterdam. In 2011 werd in deze fabrieken 2.2 miljoen ton sojabonen gecrusht. Dat is 68% van alle sojabonen die door Nederland werden geïmporteerd. Van het totaal van alle soja (bonen, meel en olie) dat in 2011 werd geïmporteerd (8,7 miljoen ton), werd 63% - eventueel na crushing in Nederland - doorgevoerd naar landen als Duitsland, België, Polen en het Verenigd Koninkrijk.

De overige soja werd in Nederland verder verwerkt in producten: 19% in producten die alsnog werden geëxporteerd, 16% voor consumptie in Nederland. De veeteeltsector is verreweg de belangrijkste soja-verwerkende sector in Nederland. Sojameel - en in mindere mate sojabonen en sojaolie - wordt gebruikt als veevoer. Hoewel bijna alle veevoer is bestemd voor Nederlandse veetelers, vindt een groot deel van de in veevoer gebruikte soja indirect uiteindelijk zijn weg naar andere landen in Europa in de vorm van varkens, kippen, eieren en zuivel.

In Nederland zijn meer dan 100 veevoerbedrijven actief, die in 2011 ongeveer 14 miljoen ton veevoer produceerden met een sojagehalte dat ligt tussen 13% en 18%. Bijna 2,2 miljoen ton soja, meer dan een kwart van de totale Nederlandse import in 2011, was bestemd voor veevoer. De varkens- en pluimveesector gebruiken daarvan het grootste deel. Sojaolie en sojabonen worden rechtstreeks, maar ook indirect als veeteeltproducten (vlees, eieren en zuivel) in verschillende voedingsmiddelen verwerkt.

SOJASTROMEN DOOR NEDERLAND 2011 / 2008

IN 1.000 TON SOJAMEEL, -BONEN EN -OLIE

NEDERLANDSE

SOJACONSUMPTIE

Nederlanders consumeren zelf 13% van alle in Nederland geïmporteerde soja: ongeveer 1.1 miljoen ton. Het leeuwendeel van de soja wordt in Nederland geconsumeerd in de vorm van veeteeltproducten, want Nederlanders zijn dol op vlees, eieren en zuivel. In 2011 produceerde Nederland bijvoorbeeld 10 miljard eieren, waarvan er maar liefst 3 miljard direct of verwerkt in een eindproduct in Nederland werden genuttigd. Nederlanders consumeerden in 2011 7,5 miljoen varkens, een derde van het totale in Nederland geproduceerde aantal. Er werd 762.000 ton pluimvee geproduceerd, waarvan bijna de helft voor de Nederlandse markt.

De meeste veeteeltproducten en voedingsmiddelen waarin soja verwerkt wordt, bereiken de Nederlandse consument via de detailhandel. Consumenten kopen 59% van hun vlees in de supermarkt en 4% bij de slager. De rest van het vlees komt voor 35% via de horeca terecht bij de consument en 2% via overige kanalen. Van de vleeswaren voor op brood wordt zelfs 81% via de supermarkt verkocht, en de supermarktverkoop van consumptie-eieren spant de kroon met bijna 89%.

Supermarktketens spelen een leidende rol in de inkoop en afzet van producten op basis van soja en zijn daarmee cruciaal in de verduurzaming en vervanging van soja en in de vermindering van de consumptie van dierlijke eiwitten; de eerder genoemde drie V's.

CONSUMPTIE IN NEDERLAND & BENODIGD AREAAL 2011

IN 1.000 TON

CONSUMPTIE

BENODIGD
SOJA

BENODIGD AREAAL

371

360

1.124 km²

266

1.091 km²

686

269

848 km²

3

miljard eieren

106

338 km²

3.729

77

227 km²

304

46

137 km²

229

15

127 km²

311

38

113 km²

STANDAARDEN VOOR VERANTWOORDE SOJA

De discussies over de gevolgen van de sterk groeiende sojateelt hebben de afgelopen jaren geleid tot diverse certificeerbare standaarden voor verantwoorde soja.

Telers van **biologische soja** baseren zich op de regels voor biologische landbouw: er mogen geen chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmatig of genetisch gemodificeerde organismen worden gebruikt, alleen biologische middelen. Wisselteelt is een vast onderdeel van biologische productie. Sociaal-economische thema's spelen geen expliciete rol.

EcoSocial is een keurmerk van het *Instituto Biodinâmico for Rural Development (IBD)* in Brazilië. Naast criteria voor biologische landbouw zijn Fairtrade criteria voor verbetering van de levensomstandigheden van kleine boeren in dit systeem opgenomen.

De **Fairtrade/Max Havelaar** standaard is gericht op economische versterking van kleine producenten, sociale vooruitgang en milieuverbetering. Onderdeel van de standaard zijn onder andere eerlijke prijzen en andere gunstige handelsvoorwaarden. Genetisch gemodificeerde (GM) soja is niet toegestaan.

De **ProTerra** standaard is gebaseerd op de Basel Criteria voor Verantwoorde Sojaproductie uit 2004, waarin aandacht is voor ontbossing, landrechten en natuurvriendelijke productie. Bij deze standaard mag ook geen gebruik worden gemaakt van genetisch gemodificeerde (GM) soja.

De **Ronde Tafel voor Verantwoorde Soja** (Round Table on Responsible Soy, RTRS) is een internationaal platform waarin sojaproductanten, handelaren, verwerkende industrie, banken en maatschappelijke organisaties samenwerken om tot mondiale verantwoorde sojateelt te komen. De RTRS standaard heeft sociale - en milieueisen en is zowel te gebruiken voor GM als voor non-GM soja.

De certificering **non-GM** (GMO-vrij) duidt aan dat in de gehele keten geen genetisch gemodificeerde soja is gebruikt. Er zijn verder geen sociale- of milieucriteria aan dit label verbonden.

OVERZICHT VAN CRITERIA BIJ DE DIVERSE STANDAARDEN

	BIOLOGISCH	ECOSOCIAL	FAIR TRADE	PROTERRA	RTRS	NON-GM
CRITERIA						
Conflicten rondom land	✓	✓	○	○	✓	○
Arbeidsrechten	✓	✓	✓	✓	✓	○
Natuurbescherming en controle op ontbossing	○	✓	✓	✓	✓	○
Pesticiden en/of kunstmestgebruik	✓	○	✓	✓	✓	○
Gewasrotatie	✓	○	○	✓	✓	○
Geen gebruik genetisch gemodificeerde soja	✓	✓	✓	✓	○	✓
Sociale criteria	○	✓	✓	✓	✓	○
Belangen kleine boeren	✓	✓	✓	✓	✓	○
Gezondheid en veiligheid werknemers	○	✓	✓	✓	✓	○
Goed bestuur van de standaard	✓	○	✓	○	✓	○
Onafhankelijke controle	✓	○	✓	○	✓	✓
<i>Hoeveelheid in Nederland in 2008 in tonnen</i>	11.200	500	0	72.350	0	48.840
Hoeveelheid in Nederland in 2011 in tonnen	15.037	6.738	0	13.586	124.880	7.706
In NL verwerkte verantwoorde soja in 2011(%)	9,0%	4,0%	0,0	8,1%	74,4%	4,6%

✓ = vereist voor certificering

○ = niet vereist voor certificering

De tabel geeft geen inzicht in de mate waarin standaarden aandacht besteden aan thema's.

INITIATIEVEN EN INTENTIES

Nederlandse bedrijven zijn betrokken bij of hebben initiatieven genomen om de teelt van verantwoorde soja te stimuleren. Soms gebeurt dit in samenwerking met maatschappelijke organisaties.

Eind 2006 werd de **Task Force Duurzame Soja** opgericht, een platform van Nederlandse bedrijven en handelaren in de sojaketten dat wil bijdragen aan verantwoorde soja. Afgesproken is dat in 2015 alle soja voor de Nederlandse markt verantwoord geproduceerd moet zijn volgens de RTRS-criteria. De soja-export vanuit Nederland valt buiten deze doelstelling.

In december 2008 zetten Nevedi en een aantal bedrijven uit de veehouderijketen de **Stichting Initiatief Duurzame Soja (IDS)** op. Het doel was een start te maken met de aankoop van verantwoorde soja, geproduceerd volgens criteria die zo goed mogelijk aansloten bij de RTRS standaard die nog in ontwikkeling was.

Voortvloeiend uit deze twee initiatieven werd in december 2011 een intentieovereenkomst getekend als voorloper voor de **'Stichting Project Ketentransitie Verantwoorde Soja'**. Grote spelers die actief zijn in de dierlijke productieketen en levensmiddelensector, alle supermarktketens in Nederland (met uitzondering van ALDI) en een aantal maatschappelijke organisaties ondertekenden deze intentieverklaring. De doelstelling is om in geleidelijke stappen toe te werken naar de aankoop van 100% verantwoorde soja in 2015.

Vijftien Nederlandse **dierentuinen** lieten in 2010 weten alleen nog maar verantwoorde soja in hun diervoeder te willen verwerken.

Solidaridad en de RTRS zetten in 2009 samen het **Soy Producer Support Initiative (SOYPSI)** op. Het doel is om kleinschalige boeren en landarbeiders te ondersteunen en voor te bereiden op certificering. Bedrijven kunnen investeren in een fonds voor de verduurzaming van de sojaproductie. Inmiddels zijn projecten opgezet in Brazilië en India en is het programma overgegaan in het Farmer Support Programme.

Braziliaanse sojaverwerkers en -handelaren en maatschappelijke organisaties hebben in 2006 het **Soja Moratorium** ondertekend, waarin zij toezegden om voor een periode van minimaal 2 jaar geen soja meer te kopen van recentelijk ontbost land in het Amazonegebied. Het Moratorium is sindsdien jaarlijks verlengd en nog steeds van kracht.

Het streven naar het gebruik van **100% verantwoorde soja** is een mooi begin. De bestaande standaarden zullen echter verder moeten worden ontwikkeld en de criteria aangescherpt en door alle actoren nageleefd. Zo dragen standaarden en criteria eraan bij dat soja wereldwijd uiteindelijk vrij van sociale- en milieuproblemen kan worden geproduceerd, vervoerd en verhandeld.

100 %
RTRS SOJA
2015
IN NEDERLAND

VERANTWOORDE SOJA IN NEDERLAND

Nu we in kaart hebben gebracht hoeveel soja er in Nederland geïmporteerd, verwerkt en verhandeld wordt, rijst de vraag welk deel daarvan is geproduceerd en gecertificeerd volgens een van de eerder genoemde standaarden voor verantwoord geproduceerde soja.

De belangrijkste soja-importeurs geven aan dat zij ongeveer 660.000 ton verantwoorde soja hebben geïmporteerd. Dat is 8% van de totale import van 8,7 miljoen ton.

Maar in welke producten komt deze soja precies terecht? Deze vraag is niet in detail te beantwoorden omdat daarover onvoldoende bekend is. De RTRS soja bijvoorbeeld, is door de veevoederproducenten gezamenlijk aangekocht en kan niet aan specifieke productgroepen worden toegerekend. Op basis van beschikbare gegevens uit sectoren zoals veevoederproducenten, grote slachterijen en de voedingsmiddelenindustrie is echter geschat hoeveel verantwoorde soja in de verschillende productgroepen verwerkt wordt. Voor de Nederlandse consumptie en voor de export (2,4 miljoen ton) schatten we dat in 2011 ten minste 7% (168.000 ton) van de soja verantwoord geproduceerd was*. Ten opzichte van 2008, toen het aandeel 4% was, is dit bijna een verdubbeling.

In deze berekening is non-GM soja meegenomen, hoewel aan die standaard geen aanvullende milieu- of sociale criteria verbonden zijn. Als deze soja, die alleen voldoet aan het criterium 'non-GM', niet zou worden meegerekend, dan zou het totaalbeeld drastisch veranderen: slechts 2,6% van de totale hoeveelheid in Nederland geïmporteerde soja is dan volgens één of meer van de andere standaarden gecertificeerd.

De (melk)veehouderij investeert het meest in verantwoorde sojaproductie. Andere productgroepen investeren veel minder of niet in verantwoord geproduceerde soja.

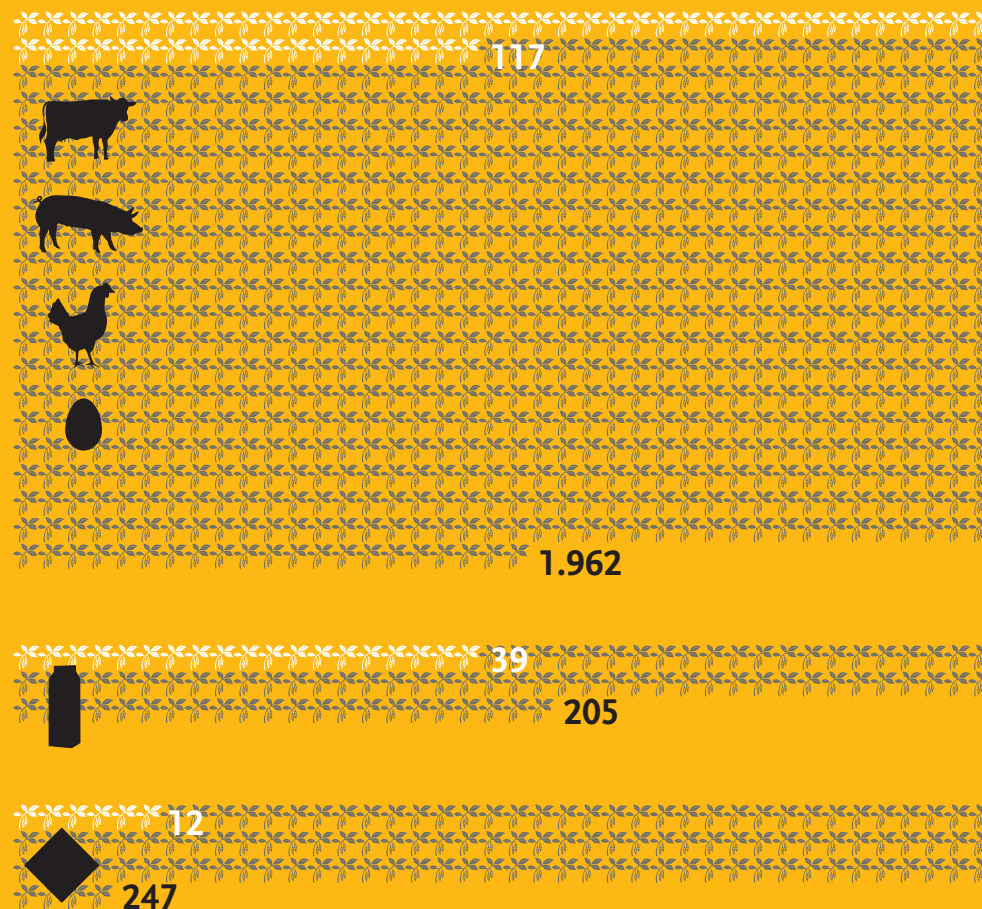
Producenten van de volgende producten hebben in hun keten verantwoorde soja gebruikt of geïnvesteerd in verantwoorde soja:

- biologisch rundvlees, varkensvlees, kippenvlees en eieren
- Milieukeur varkensvlees bij Keurslagers*
- Gildehoen kippenvlees *
- melk, yoghurt desserts e.d. van Arla en Campina *
- Beemsterkaas *
- Ben&Jerry's ijs *
- biologische sojaproducten, zoals sojamelk en tofu blokjes
- Ad van Geloven snacks

* Voor deze producten, die deel uitmaken van de geschatte 7% verantwoord geproduceerde soja die in Nederland verwerkt werd in producten, zijn RTRS-certificaten gekocht waarmee verantwoorde sojaproductie wordt gesteund, of is op andere wijze (SOYPSI) verantwoorde productie gesteund.

GECERTIFICEERDE SOJA IN NEDERLAND 2011

TOTALE BENODIGDE HOEVEELHEID SOJA VOOR CONSUMPTIE EN EXPORT
PER PRODUCTGROEP / AANDEEL VERANTWOORDE SOJA IN 1.000 TON

VERVANGEN VAN SOJA

Dieren in de Nederlandse vee-industrie eten jaarlijks ruim 14 miljoen ton veevoer. De energierijke granen die in het veevoer worden gebruikt, worden vooral in de EU geproduceerd. De eiwitrijke gewassen in veevoer, voornamelijk soja, komen voor het grootste deel uit Zuid-Amerika.

Behalve de eerder genoemde sociale- en milieuproblemen in de soja producerende landen, heeft deze soja-import ook in Europa gevolgen. In Nederland zorgt het bijvoorbeeld voor een mestoverschot: mest afkomstig van vee dat met Zuid-Amerikaanse soja is gevoerd, blijft in Nederland. Omgekeerd komen de mineralen uit landbouwgrond in Zuid-Amerika niet meer daar terug in het milieu.

Er wordt onderzocht hoe dat anders kan. Europa kan ook zelf eiwitgewassen telen. Er wordt bijvoorbeeld al geëxperimenteerd met sojateelt in Nederland. Een betere vruchtwisseling is goed voor de kwaliteit van de grond en eiwitgewassen zoals soja zorgen ervoor dat er meer stikstof - onmisbaar voor de groei van gewassen - uit de lucht in de bodem wordt vastgelegd.

De Nederlandse afhankelijkheid van de import van soja is volgens sommigen onwenselijk. In het rapport 'Al het vlees duurzaam in 2020' van de Commissie Van Doorn, hebben bedrijven en maatschappelijke organisaties verklaard dat in 2020 de helft van de eiwitrijke grondstoffen voor veevoer uit Europa moet komen, mits de eindbalans duurzamer is.

Alle partijen in de sojaketen kunnen hier een belangrijke rol in spelen. Allereerst door te investeren in onderzoek naar verbetering van de opbrengst van Europese soja en andere eiwitrijke gewassen. Daarnaast kunnen veevoederbedrijven in de verschillende landen hun eiwitrijk veevoer kopen van nationale en regionale leveranciers, zodat het verlies van mineralen zoveel mogelijk beperkt blijft.

EU AFHANKELIJKHEID VAN GEÏMPORTEERDE EIWITTEN

ALTERNATIEVEN VOOR SOJA-IMPORT: VERBOUW IN EUROPA

Hiermee neemt ook de diversificatie van gewassen in de EU toe.

NADELEN VAN SOJA-IMPORT

Deze milieuproblemen worden afgewenteld op andere landen.

MINERALENKRINGLOOP HERSTELLEN

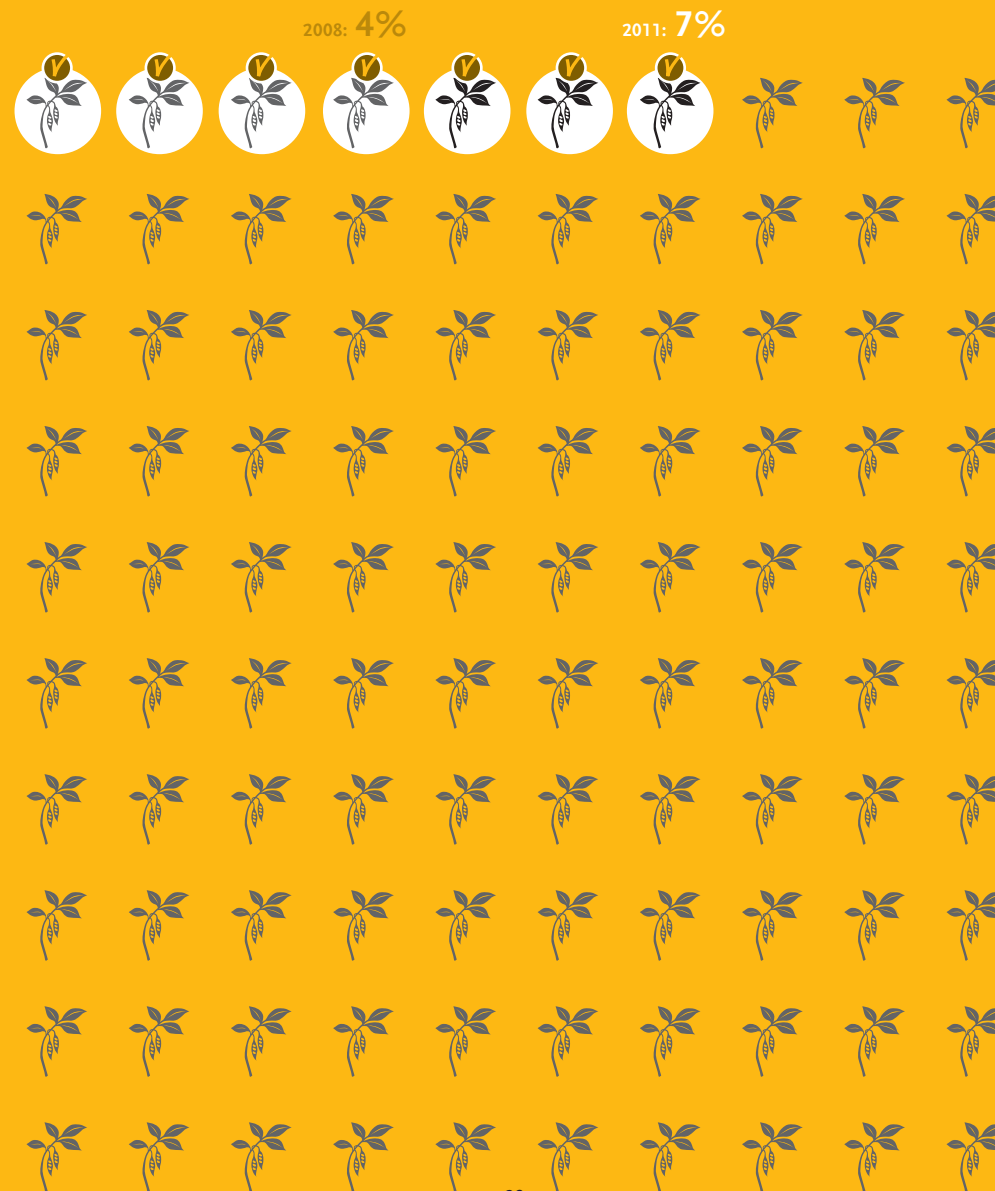
CONCLUSIE

In het seizoen 2010/2011 werd wereldwijd 265,7 miljoen ton soja geogst, afkomstig van een totaal areaal van 1.039.000 km². Sinds 2007 steeg de productie met meer dan 25%. Het totale gebied dat voor de sojateelt nodig is, werd in die drie jaar tijd uitgebreid met 65.000 km², een oppervlakte tweemaal zo groot als Nederland. Deze uitbreiding leverde zowel sociale als milieuproblemen op in de productielanden.

Nederland is binnen de Europese Unie de grootste importeur van soja. Met een import van 8,7 miljoen ton soja was Nederland in 2011 verantwoordelijk voor 23% van de totale hoeveelheid soja die de EU binnenkwam. Voor de productie van de soja die in 2011 alleen al in Nederland werd geïmporteerd, was in de herkomstlanden een gebied bijna zo groot als Nederland nodig.

De sojateelt en -handel leveren de productielanden veel geld op. Maar het groeiende soja-areaal, vooral in Zuid-Amerika, leidt tot ontbossing, verlies van biodiversiteit en tot problemen rond gezondheid, voedselzekerheid en arbeidsomstandigheden voor de lokale bevolking in de uitbreidingsgebieden. Alle spelers in de sojaketten moeten een bijdrage leveren aan het oplossen van deze problemen. Dat kan door vermindering van consumptie van dierlijke eiwitten, het vervangen van soja in veevoer door alternatieven en het verbeteren en verduurzamen van de sojateelt.

Er is een aantal standaarden voor verantwoorde soja, waaronder biologisch, EcoSocial, Fairtrade, ProTerra en RTRS. Wereldwijd is het aandeel soja dat volgens deze standaarden is gecertificeerd nog klein, maar groeiende. Daarnaast is er ook certificering voor non-GM soja. Omdat er verder geen ecologische of sociale criteria worden verbonden aan de manier waarop deze soja wordt geteeld, is non-GM soja echter niet per definitie verantwoord te noemen. In de sojabarometer is 'non-GM soja' wel opgenomen, omdat dit voor veel consumenten een belangrijk milieu- en gezondheids-criterium is.

CONCLUSIE VERVOLG

In Nederland bestaan verschillende initiatieven om de teelt van verantwoorde soja te stimuleren of alternatieven voor importsoja te onderzoeken. Maatschappelijke organisaties maken afspraken met bedrijven om verantwoorde soja in te kopen en adviseren hen daarbij. Veel veevoeder- en voedingsmiddelenbedrijven staan hier positief tegenover, maar supermarkten zouden een veel actievere rol moeten spelen. Over export en doorvoer van soja naar het buitenland zijn nog geen afspraken gemaakt: de grote sojahandelaren hebben zich tot nu toe nergens toe verplicht.

Van de 2.4 miljoen ton soja die in totaal in Nederlandse voedingsketens werd verwerkt - in producten voor de Nederlandse markt én in exportproducten - was in 2011 slechts 7% verantwoord geproduceerd. Dit is inclusief non-GM soja. Hoewel dat percentage bijna verdubbeld is ten opzichte van 2008 (4% van de 3,3 miljoen ton) is het nog steeds zeer beperkt. In de praktijk betekent dit dat van meer dan 93% van de in Nederland verwerkte en geconsumeerde soja niet gegarandeerd kan worden dat deze niet afkomstig is uit kwetsbare uitbreidingsgebieden waar de teelt ervan negatieve sociale en ecologische gevolgen heeft gehad.

De Nederlandse sojacoalitie spoort naast de veeteeltsector vooral ook de supermarkten en sojahandelaren aan om hun verantwoordelijkheid te nemen en de afspraken om in 2015 te komen tot 100% verantwoorde soja te realiseren.

BRONNEN

- Benbrook, C.M., "Impacts of genetically engineered crops on pesticide use in the U.S. - the first sixteen years", *Environmental Sciences Europe*, Vol.24 (24), doi:10.1186/2190-4715-24-24
- Bindraban, P.S. e.a., "GM related sustainability: impacts, risks and opportunities of soy production in Latin America", *Plant Research International*, WUR, Wageningen, oktober 2008.
- Bouwmeester, J., "Veevoedergrondstoffen 2009-2010", *Productschap Veevoeder*, januari 2012.
- CBS Statline, "Biobrandstoffen voor het wegverkeer; aanbod, verbruik en bijmenging", *Centraal Bureau voor de Statistiek*, 29 juni 2012.
- CBS, "Internationale handel; in- en uitvoer naar goederengroepen; 2399901 Perskoeken en andere vaste afvalfen, verkregen bij de winning van sojaolie, ook indien fijngemaakt of in pellets", *CBS Statline*, augustus 2011.
- CBS Statline, "Goederensoorten naar land; natuur, voeding en tabak", *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag/Heerlen, 31 augustus 2012.
- CBS Statline, "Verkopen, industriële producten naar productgroep", *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag/Heerlen, 12 juni 2012.
- CREM, "In search of responsible soy. Key characteristics and comparison of voluntary soy standards", *CREM*, november 2011.
- Leeuwen, J., "Gebruik van sojaolie in 2011", *Productschap Margarine, Vetten en Olieën*, Rijswijk, juli 2012.
- FEFAC, "Industrial compound feed production 1989-2011", *FEFAC*, juni 2012.
- Franke, A.C. en anderen, "Sustainability of current GM crop cultivation. Review of people, planet, profit effects of agricultural production of GM crops, based on the cases of soybean, maize, and cotton", *Plant Research International, Wageningen UR*, rapport 386, april 2011.
- Hoste, R. en J. Bolhuis, "Sojaverbruik in Nederland", *LEI*, oktober 2010.
- ISTA Mielke, "Oil World Annual 2011". *ISTA Mielke*, Hamburg, mei 2012.
- Productschap MVO, "Factsheet Soy 2011", *Productschap Margarine Vetten en Olieën*, Rijswijk, augustus 2011.
- Productschap Zuivel, "Zuivel in cijfers 2011", *Productschap Zuivel*, juni 2012.
- PVE, "Vlees en Eieren in Nederland 2011", *Productschappen Vee, Vlees en Eieren*, mei 2012.

COLOFON

UITGAVE

Nederlandse sojacoalitie, 2012

TEKST

Profundo: Annie Herder; Both ENDS: Masja Helmer en Tamara Mohr; WNF: Sandra Mulder; Milieudefensie: Hugo Hooijer; Natuur & Milieu: Ben Hermans

RESEARCH

Profundo: Jan Willem van Gelder, Annie Herder

ONTWERP EN GRAFIEKEN

Tegenwind grafisch ontwerp bureau: Roelant Meijer

DRUKWERK

Drukkerij Mostert & Van Onderen!

De sojacoalitie bestaat uit acht Nederlandse organisaties: Both ENDS, ICCO, IUCN Nederlands Comité, Milieudefensie, Oxfam Novib, Solidaridad, Natuur & Milieu en Wereld Natuur Fonds

SECRETARIAAT NEDERLANDSE SOJACOALITIE

p/a Both ENDS
Nieuwe Keizersgracht 45
1018 VC Amsterdam
Contactpersoon: Tamara Mohr
Telefoon: 020 - 5306600
E-mail: tm@bothends.org
www.bothends.org
www.sojacoalitie.nl

Deze publicatie werd mede mogelijk gemaakt met financiële ondersteuning van het ministerie van Buitenlandse Zaken (sbos).

PARTNER VAN ONDERNEMENDE MENSEN

National Committee of The Netherlands

WWW.SOJACOALITIE.NL